

การพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์
เพื่อหนุนเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ:
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (รอบที่ 1)
The Potential Development of Ethnic Group Leaders
in Communication through Online Media
for Supporting Accessibility to Health Services:
Operational Research (Round 1)

ศุภฤกษ์ โปธิไพรัตน์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ และ 2) เพื่อแสวงหาแนวทางการสื่อสารส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเข้าถึงสิทธิ์บริการสุขภาพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน กันยายน 2560 – กันยายน 2561 ผลการดำเนินการวิจัย พบว่า การจัดอบรมการผลิตสื่อออนไลน์โดยการอบรมเนื้อหา ศิลปะการใช้ภาพและเสียง การเขียนบท การถ่ายทำ และการตัดต่อ ช่วยพัฒนาให้แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ผลิตสื่อวีดิทัศน์ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพได้ แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิ์บริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ คือ 1) การสร้างระบบพี่เลี้ยง 2) บูรณาการสื่อออนไลน์เข้ากับกิจกรรมการสื่อสารอื่นๆ 3) ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในชุมชนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง และ 4) ส่งเสริมให้เกิดแผนปฏิบัติการการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานสาธารณสุข

¹อาจารย์ ดร.ศุภฤกษ์ โปธิไพรัตน์ อาจารย์ประจำ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Abstract

The purposes of this research are; 1) develop online production of ethnic leaders for promoting government health welfare of ethnic, and tribal, and 2) develop higher government health welfare communication process and planning. The researcher was using an action research which conducted from September 2017 to September 2018. The results were found that online media production training by using audiovisual, scriptwriting, filming and editing can help ethnic leaders develop their media production to promote the accessibility of health services. The development guidelines of communication for promoting the accessibility of health services are; 1) creating a mentoring system, 2) integrated online media, with personal media, cultural media, local media, and mass media, 3) promote participatory communication among ethnic and tribal, and 4) collaborate with local government and local public health making action plans for ethnics health welfare promoting.

บทนำ

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย คือ ไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพ และขาดความรู้ด้านการดูแลป้องกัน และส่งเสริมสุขภาพของตนเอง เนื่องจากมีข้อจำกัดที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ประชากรกลุ่มดังกล่าวขาดความรู้เรื่องสิทธิบริการสุขภาพ ทำให้ไม่ทราบกระบวนการขั้นตอนการใช้สิทธิรักษาพยาบาลตามที่รัฐสวัสดิการจัดให้ได้ 2) ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงสื่อและองค์ความรู้ในด้านการเข้ารับสิทธิบริการสุขภาพ ประชากรกลุ่มดังกล่าวสื่อสารโดยใช้ภาษาชนเผ่าของตนเอง ไม่เข้าใจภาษาทางราชการ จึงไม่ทราบแนวทางการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ และ 3) ข้อจำกัดด้านสื่อและการสื่อสารเพื่อรณรงค์ให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ ถึงแม้ในปัจจุบันสื่อมวลชนได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ แต่สื่อมวลชนเกือบทั้งหมดใช้ภาษาทางราชการสื่อสาร ทำให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองที่สื่อสาร

โดยใช้ภาษาชนเผ่าของตนเองไม่เข้าใจเนื้อหาที่นำเสนอจึงขาดความรู้ และไม่สามารถเข้าถึงบริการดังกล่าว

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมีองค์กรอิสระและสถาบันการศึกษาตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพตนเอง ได้แก่ มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อย และชาติพันธุ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ และช่วยเหลือให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวเข้าถึงบริการสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพ โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจประเด็นการเข้าถึงบริการสุขภาพ คือ การจัดกิจกรรมสื่อสารระหว่างบุคคล ได้แก่ การเจรจาด้วยวาจา การจัดประชุมและอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้การเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ ตามที่มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ได้จัดขึ้น แต่การจัดกิจกรรมการสื่อสารดังกล่าวสามารถจัดให้ความรู้เฉพาะบางพื้นที่ และยังไม่สามารถขยายผลการดำเนินงานการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองในอีกหลายพื้นที่ (ไพสิฐ พาณิชกุล, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2560; วิวัฒน์ ตามี, สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน, 2560; กิ่งแก้ว จันดีป, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2561) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ คือ การใช้สื่อออนไลน์ในรูปแบบคลิปวิดีโอ ภาพถ่าย และการเขียนข้อความแล้วนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองนิยมเปิดรับมากขึ้น เพราะใช้ภาษาชนเผ่าทำให้เข้าใจเนื้อหา ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอทำให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวเข้าถึง และเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพมากขึ้นอันจะทำให้มีความรู้ นำไปปฏิบัติเพื่อเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพสูงขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวในฐานะที่ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าโครงการสื่อสารเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาสุขภาพะกลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ จึงได้จัดทำวิจัยแผนการส่งเสริมให้แกนนำมีศักยภาพการผลิตสื่อและสื่อสาร พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการวิธีการสื่อสารเพื่อส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองได้รับความรู้ เข้าใจ และเข้าถึงการรับสิทธิบริการสุขภาพ และมีความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการส่งเสริมสุขภาพตนเอง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพ คือ การพัฒนาศักยภาพการวางแผน

การรณรงค์การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ และการผลิตสื่อออนไลน์โดยใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟนผลิตสื่อคลิปวีดิทัศน์ ภาพนิ่ง และการเขียนบรรยาย เพื่อนำไปใช้เผยแพร่ทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งสื่อดังกล่าวสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของแกนนำที่ใช้สื่อดังกล่าวไปใช้ประกอบการอธิบาย และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองเลือกเปิดรับสื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้น ทำให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวเข้าถึงสื่อ (ธีรภัทร วรรณฤมธ และคณะ, 2561) ภายหลังจากการจัดทำแผนดังกล่าวผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อออนไลน์ในรูปแบบของรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว ภาพยนตร์สั้น และรายการสารคดีให้แก่แกนนำที่ดำเนินงานส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพแก่ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ได้นำสื่อที่ผลิตขึ้นไปใช้ในการอธิบาย และเผยแพร่ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวได้รับความรู้ และนำไปใช้ปฏิบัติให้ได้เข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ และส่งเสริมสุขภาพของตนเองได้ เช่น กองทุนคืนสิทธิของ สปสช. เป็นต้น

การวิจัยในครั้งนี้เสนอผลการดำเนินงานวิจัยรอบที่ 1 ของการดำเนินงานการพัฒนาแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีศักยภาพการผลิตสื่อออนไลน์เพื่อหนุนเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพะ โดยมีการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อออนไลน์ในรูปคลิปวีดิทัศน์ ภาพนิ่ง การเขียนคำบรรยายในรูปแบบรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว ภาพยนตร์สั้นและรายการสารคดีเพื่อส่งเสริมให้แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์นำไปใช้ผลิตสื่อดังกล่าวเผยแพร่ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และประสานความร่วมมือกับรายการวิทยุชนเผ่าเอเอ็ม 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงเชียงใหม่ ที่กระจายเสียงทางคลื่นวิทยุและเผยแพร่ภาพและเสียงทางวิทยุออนไลน์โดยใช้ภาษาชนเผ่าเพื่อช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอันจะทำให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองได้รับความรู้จากสื่อที่แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการอบรมครั้งนี้ผลิตขึ้นพร้อมกันนี้ผู้วิจัยแสวงหาแนวทางการสื่อสารต้นแบบที่จะช่วยส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีรายละเอียดการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ
2. เพื่อแสวงหาแนวทางการสื่อสารส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเข้าถึงสิทธิ์บริการสุขภาพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ให้ผลิตสื่อออนไลน์ในรูปแบบรายการข่าว รายการสารคดี และภาพยนตร์สั้น เพื่อสื่อสารประเด็นการเข้าถึงสิทธิ์บริการสุขภาพให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน โดยใช้ภาษาชนเผ่า ได้แก่ ปะกาเกอญอ ลาหู่ ลีซู ตารอวาง เพื่อให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวมีความรู้ ความเข้าใจ และนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้ตนเองเข้าถึงสิทธิ์บริการสุขภาพ

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ของ Kemmis และ McTaggard (2000) และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาใช้พัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงาน องค์กร โครงการที่มีผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย วางแผน แสวงหาแนวทางการพัฒนา ปฏิบัติตามแผนการพัฒนา ติดตามประเมินผลสะท้อนผลการดำเนินงาน เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการดังกล่าวจึงแสวงหาแนวทางการดำเนินงานในรอบต่อไป เพื่อให้ได้วิธีการและแนวทางการดำเนินงานที่ดีขึ้น ส่วนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ การสื่อสารที่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบและประเมินผล (พวงชมพู ไชยอาลา, 2556) เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคมใดสังคมหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะ สอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้ จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิด 2 แนวคิดดังกล่าวมาใช้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบท การวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ร่วมการวิเคราะห์บริบทการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เนื่องจากการดำเนินงานการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองในครั้งนี้จำเป็นต้องใช้การสื่อสารในแนวราบ (horizontal communication) คือ แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์สื่อสารประเด็นการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพโดยใช้สื่อ วิธีการ และภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง เช่น ปะกาเกอญอ ไทใหญ่ อาข่า ม้ง ลีซู ลาหู่ เป็นต้น สื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายให้มีความรู้ ความเข้าใจ และนำไปใช้ปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพผู้ดำเนินงานควรวิเคราะห์องค์ประกอบ ปัจจัยที่เป็นบริบทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชนเผ่าและชาติพันธุ์พื้นเมืองดังนี้

1.1 โครงสร้างระดับมหภาค หมายถึง กฎหมายในระดับรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด และพระราชกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดสิทธิและสถานะของบุคคลในการเข้าถึงบริการสุขภาพ เช่น การให้สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้ามีอิทธิพลต่อการดูแล ป้องกัน รักษาสุขภาพของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ (นัยนันท์ สุวรรณนิษฐ์, 2547) พร้อมกันนี้ยังพบว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่กำหนดให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองสามารถเข้าถึงอาชีพบางอาชีพได้มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงบริการสุขภาพในด้านต่างๆ

1.2 โครงสร้างทางประเพณีวัฒนธรรมของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง หมายถึง ประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม วิถีชีวิตจารีตประเพณีการดำรงชีวิต (ธีราภรณ์ น้ำทอง, 2551; อำนวย คลีใบ, 2556) และความเชื่อมั่นในศาสนา และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติของเพศวิถีที่ชายเป็นใหญ่ ควบคุมสิทธิการใช้ชีวิตและมีเพศสัมพันธ์ของผู้หญิง (ศรีสุวรรณ วรบุตร, 2551) ของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองที่มีลักษณะความเชื่อที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อความคิดความเชื่อในการเข้ารับการรักษาพยาบาล การส่งเสริมให้บุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนอันจะส่งผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพและคุณค่าภายในของเยาวชนที่จะมีผลต่อการเข้าถึงการขอสัญชาติ การรู้เท่าทันกฎหมาย และแนวทางการปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงสิทธิสถานการณ์รับบริการสุขภาพ

1.3 การดำเนินงานของหน่วยงานสาธารณสุขในชุมชน หมายถึง นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการของหน่วยงานสาธารณสุขในชุมชน

และการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านงบประมาณและบุคลากร (แสงเดือน มุ่ยแดง และคณะ, 2550) เช่น โรงพยาบาลสุขภาพตำบลที่มีบุคลากรทางการแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่มีศักยภาพในการสื่อสารชักจูงโน้มน้าวใจและดำเนินกิจกรรมส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (นัยนันท์ สุวรรณกนิษฐ์, 2547)

1.4 ภาคีเครือข่ายสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองที่ขับเคลื่อนการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ ผลงานวิจัยของธีรภัทร วรรณฤมลและคณะ (2561) พบว่า แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ควรได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มูลนิธิที่ดำเนินกิจกรรมการขับเคลื่อนการเข้าถึงสิทธิสถานะของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง อาสาสมัครพัฒนาสุขภาพในชุมชน พร้อมทั้งสื่อมวลชนที่มีช่องทางการสื่อสารไปยังกลุ่มประชากรชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ เช่น รายการวิทยุชนเผ่า เอเอ็ม 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่

พร้อมกันนี้การวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยนำเข้า (input) หรือต้นทุนทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย

1.5 ปัจจัยด้านบุคลากร (man) หมายถึง ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ เช่น มูลนิธิเยาวชนชนบท ศูนย์ประสานงานผู้มีปัญหาสิทธิสถานะ และผู้จัดและผู้ผลิตรายการวิทยุชนเผ่าเอเอ็ม 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ เพื่อเผยแพร่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ ส่งเสริมกำลังใจ เสริมสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการเข้าถึงบริการสุขภาพ

1.6 ปัจจัยด้านงบประมาณ (money) หมายถึง ปัจจัยด้านเงินทุน งบประมาณที่ช่วยเสริมการดำเนินกิจกรรมโครงการ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. ในการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพการสื่อสารและการผลิตสื่อออนไลน์ เพื่อให้แกนนำที่ดำเนินงาน สามารถนำไปใช้สื่อสารสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง

1.7 ปัจจัยด้านอุปกรณ์ (material) หมายถึง การเป็นเจ้าของเครื่องมือ อุปกรณ์ช่องทางการสื่อสารที่ผู้รับผิดชอบโครงการที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเข้าถึง

บริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเป็นเจ้าของ และเครือข่ายที่มีคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงและ/หรือวิทยุโทรทัศน์เผยแพร่เนื้อ หรือสนับสนุนอุปกรณ์ดำเนินงาน

1.8 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (management) หมายถึง ระบบและกลไกการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แบบแผน แนวทาง แผนปฏิบัติการของแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ของแต่ละมูลนิธิ เครือข่ายสื่อมวลชน และสถาบันการศึกษาที่สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อร่วมกันพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง

2. การวางแผน เป็นขั้นตอนที่ผู้ดำเนินโครงการ และสมาชิกในองค์กร หน่วยงาน ชุมชนสังคมต้องประชุมวางแผน กำหนดเป้าหมาย กำหนดผลลัพธ์และกิจกรรม และกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละส่วนและแต่ละฝ่ายนำไปปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

2.1 กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องประชุม กำหนดเป้าหมาย หรือผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ การกำหนดวัตถุประสงค์ คือ การกำหนดรายการที่ต้องการดำเนินไปให้บรรลุเป้าหมายโดยจำแนกเป็นข้อ ส่วนตัวชี้วัด คือ รายการและรายละเอียดของผลที่เกิดขึ้นสามารถสังเกตเห็น วัดและประเมินผลได้ ประกอบด้วยตัวชี้วัดเชิงปริมาณ และตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยของธีรภัทร วรรณฤมล และคณะ (2561) และศุภฤกษ์ โพธิ์ไพรัตน์และคณะ (2561) มาใช้กำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ คือ การพัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อออนไลน์ของแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการให้บริการสุขภาพ ให้สามารถนำเสนอได้ทางสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ เผยแพร่ผ่านภาคีเครือข่ายสื่อมวลชน เช่น รายการวิทยุชนเผ่า เอเอ็ม 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ พร้อมกันนี้แกนนำการขับเคลื่อนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ทั้งนี้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ได้คัดเลือกเด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ

2.2 กำหนดผลลัพธ์และกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ กิจกรรมที่ต้องจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ การกำหนดประเภทของสื่อ และผลที่ต้องการ

ให้เกิดขึ้นนั่นคือ การผลิตสื่อออนไลน์ เนื่องจาก ผลงานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า การผลิตสื่อที่ใช้ภาษา รูปแบบวิธีการนำเสนอ โครงเรื่อง วิธีการเล่าเรื่องที่สอดคล้อง กับความคิด ความเชื่อ ประเพณีดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ (Cohen E.L., et al., 2010) และผลการสัมภาษณ์หัวหน้าโครงการและแกนนำที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเข้าถึง สิทธิสุขภาพต้องการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและสร้างความเข้าใจ การเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ (วิวัฒน์ ตามี, สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน, 2560; กิ่งแก้ว จันดีบ, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2561)

2.3 กำหนดแผนปฏิบัติการ เป็นขั้นตอนการกำหนดลำดับกิจกรรม และมอบหมายภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามลำดับกิจกรรม ระยะเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมการจัดกิจกรรมที่กำหนดไว้ทั้งในด้านการเตรียมบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ/การอำนวยความสะดวกเพื่อให้บรรลุผล ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้การดำเนินงานดังกล่าวต้องเกิดจากการกำหนดของผู้ที่รับผิดชอบ โครงการ หรือหน่วยงาน และองค์กรอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบและกลไกการดำเนินงานที่ต้องปฏิบัติงาน

3. นำไปปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ และภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยทั้งการดำเนินการ การติดตามประเมินผล การจัดประชุมร่วมกันเพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานในระหว่างปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ

4. การติดตามสะท้อนผล เป็นขั้นตอนที่ต้องติดตามประเมินผลด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อวัดระดับความสำเร็จตามตัวชี้วัด วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในระหว่าง และเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงาน พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม ร่วมกันเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการสื่อสาร และแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggard (2000) การดำเนินงานวิจัย 1 รอบ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์บริบท 2) การวางแผน 3) นำไปปฏิบัติ และ 4) การติดตามสะท้อนผล ผู้วิจัยได้ดำเนินงาน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรที่เกิดจากการวิเคราะห์บริบทและวางแผน 2) การจัดอบรม

เป็นการดำเนินงานตามแผนที่กำหนด 3) แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้าร่วมอบรมผลิตสื่อออนไลน์เป็นขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ และ 4) การสะท้อนผลการดำเนินงาน การประเมินผลสื่อที่ผลิตภายหลังการอบรมและการนำเสนอแนวทางการพัฒนาสื่อ กิจกรรม และแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองในอนาคต มีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมศักยภาพการผลิตสื่อออนไลน์ให้แก่ แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์นำไปใช้ผลิตสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ ของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ผู้วิจัยได้นำแนวทางการดำเนินงานสื่อสาร สุขภาพของ Scheirer M.A. และคณะ (2017, pp.12-43) Kirati Kachentawa และ Patchanee Cheyjunya (2017, pp.13-28) และแผนการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริม สุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองของธีรภัทร วรรณฤมล และคณะ (2561) มีหลักสูตร 2 หลักสูตรที่จัดอบรม คือ

1.1 หลักสูตรที่ 1 การผลิตภาพยนตร์สั้นและรายการสาธิตเพื่อส่งเสริมการ เข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง (กำหนดจัดอบรม ระหว่างวันที่ 10–11 มี.ค. 2561) เป็นหลักสูตรที่อบรมให้แกนนำที่ปฏิบัติงานในศูนย์ ประสานงานผู้มีปัญหาสิทธิสถานะ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือให้ประชากร กลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง ได้แก่ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ได้รับการช่วยเหลือเพื่อให้เข้าถึงบริการสุขภาพ

1.2 หลักสูตรที่ 2 การผลิตรายการข่าวและสารคดีเชิงข่าวเพื่อส่งเสริม การเข้าถึงสิทธิสถานะของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง (กำหนดจัดอบรม ระหว่างวันที่ 12–14 พฤษภาคม 2561) เป็นหลักสูตรที่มีเป้าหมายเพื่ออบรมให้ความรู้ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป็นเยาวชนที่มี ส่วนร่วมผลิตสื่อให้ความรู้ทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงบริการสุขภาพ โดยนำเสนอในรูปแบบของข่าวนำเสนอทางคลิป์วิดีโอที่สามารถเผยแพร่ทางสื่อ เครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (facebook) ยูทูบ (youtube) พร้อมทั้งสามารถ นำไปเผยแพร่ทางสื่อมวลชนกระแสหลักได้ เช่น รายการวิทยุกระจายเสียงชนเผ่าเอเอ็ม 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ที่กระจายเสียงโดยใช้ภาษาชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง 7 ชนเผ่า ได้แก่ กะเหรี่ยง ไทใหญ่ ลานู ลีซู ม้ง อิวเมียน และลีซู

เป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการอบรมที่เป็นเด็ก

และเยาวชนกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตอนปลาย และ นักศึกษาในระดับปริญญาตรีที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ และสื่อสารให้ความรู้ความเข้าใจ ส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองนำไปปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงบริการสุขภาพได้

2. การจัดอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ประสานความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ ตั้งแต่การกำหนดเนื้อหาการจัดอบรม วิทยากร สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดอบรม การฝึกอบรม การติดตามประเมินผล โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

2.1 กำหนดเนื้อหาและเวลาจัดอบรม การกำหนดเนื้อหาการจัดอบรม วิทยากร สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดอบรม การฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ประชุมกับผู้รับผิดชอบโครงการแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการกำหนดแนวทางการจัดอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมนำความรู้ และทักษะที่ได้รับไปใช้ปฏิบัติงานให้มีคุณภาพมากที่สุด การจัดอบรมทั้ง 2 หลักสูตรมีเนื้อหา และลำดับการจัดอบรมคล้ายคลึงดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การสื่อสารด้วยภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว หมายถึง การเรียนรู้องค์ประกอบศิลป์ของภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ภาษาภาพ ประกอบด้วย ขนาดภาพ มุมกล้อง การเคลื่อนที่ของกล้อง การตัดต่อและลำดับภาพ เพื่อให้กลุ่มแกนนำเข้าใจไวยากรณ์ของภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวที่ใช้สื่อสารในรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว ภาพยนตร์สั้น และรายการสารคดี ใช้เวลาในการจัดอบรม 3 ชั่วโมง

2.1.2 การจัดอบรมการเขียนบท และการผลิตเนื้อหาคลิปวิดีโอในรูปแบบข่าว สารคดีเชิงข่าว ภาพยนตร์สั้น และรายการสารคดี ใช้เวลาในการจัดอบรม 3 ชั่วโมง มีเนื้อหาในการจัดอบรมดังนี้

2.1.2.1 การเขียนบทและการผลิตรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว มีเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย ประเภท รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้าง การเขียนบทรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว กระบวนการขั้นตอนการสื่อข่าวและรายงาน และกระบวนการขั้นตอนการเขียนบทรายการข่าวและสารคดีเชิงข่าว

2.1.2.2 การเขียนบทและการผลิตภาพยนตร์ มีเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย ประเภท รูปแบบ วิธีการเล่าเรื่อง โครงสร้าง ภาพยนตร์สั้น กระบวนการขั้นตอนการเขียนบทภาพยนตร์สั้น และหลักการกระบวนการขั้นตอนการเขียนบทรายการภาพยนตร์สั้น

2.1.3 การฝึกปฏิบัติผลิตรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว ภาพยนตร์สั้น และรายการสารคดี หมายถึง การฝึกใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ส่วนบุคคลถ่ายภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว บันทึกเสียง สัมภาษณ์ตามบทรายการโทรทัศน์ที่ได้จัดเขียนเอาไว้ เพื่อนำภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวมาใช้สำหรับตัดต่อเป็นรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว ภาพยนตร์สั้น และรายการสารคดี ใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติ 5 ชั่วโมง

2.1.4 การฝึกปฏิบัติตัดต่อคลิปวีดิทัศน์ หมายถึง การเรียนรู้การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตัดต่อคลิปวีดิทัศน์ตามบทรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว ภาพยนตร์สั้น และรายการสารคดีที่ได้กำหนดเอาไว้ มีเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับการนำเข้าไฟล์ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว การแทรกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว การแทรกเสียงเพลง เสียงบรรยาย เสียงประกอบ (sound effect) ใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติ 5 ชั่วโมง

2.1.5 วิทยากรให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ในรูปแบบรายการข่าว สารคดีเชิงข่าว ภาพยนตร์ และรายการสารคดี ประกอบด้วย อาจารย์ ดร.ศุภฤกษ์ โปธิไพรัตน์ หัวหน้าแขนงวิชาวิทยุโทรทัศน์ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาจารย์ ดร.รัฐพล พรหมมาศ อาจารย์ประจำคณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นายกฤตยชญ์ สายใจ อดีตผู้ผลิตรายการข่าวโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ให้ความคิดเห็น

2.2 คัดเลือกผู้เข้าร่วมการจัดอบรม หัวหน้าโครงการ หัวหน้ามูลนิธิ ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพคัดเลือกผู้เข้าอบรมดังนี้

2.2.1 หลักสูตรที่ 1 คัดเลือกผู้เข้าอบรม คือ แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสิทธิสถานะบุคคลและการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ โดยมีบุคคลวัยทำงานจำนวน 15 คน และเด็กและเยาวชนจำนวน 10 คน และชนเผ่าพื้นเมืองที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ปะกาเกอญอ ไทใหญ่ ลาหู่ ลีซอ ม้ง อาข่า และดาราอาง

2.2.2 หลักสูตรที่ 2 คัดเลือกผู้เข้าอบรม คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีในจังหวัดเชียงใหม่ มีนักศึกษาที่เป็นชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง ไทใหญ่ และอาข่าเข้าร่วมการจัดอบรมรวมจำนวน 12 คน และมีนักศึกษาที่มีสัญชาติไทยจำนวน 13 คน และแกนนำ เด็กและเยาวชนที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

2.3 การจัดอบรมตามเนื้อหาและลำดับหัวข้อการอบรมดังที่กล่าวไปแล้ว ในส่วนของ 2.1

2.4 การติดตามประเมินผลการจัดอบรม ผู้วิจัยกำหนดการประเมินผล การจัดอบรมดังต่อไปนี้

2.4.1 แบบประเมินคุณภาพสื่อจากการจัดอบรม ผู้วิจัยใช้แบบประเมินคุณภาพของสื่อในด้านความถูกต้องของเนื้อหา ความสวยงามของภาพและเสียง การเล่าเรื่อง การลำดับภาพและเสียง โดยมีผู้ประเมิน 3 คนดังกล่าวแล้วในข้อที่ 2.1.5 วิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์

2.4.2 การประเมินผลความพึงพอใจที่มีต่อการจัดอบรมโดยใช้แบบจำลอง CIPP (CIPP model) โดยใช้แบบสอบถามแบบผู้ตอบเป็นผู้ตอบเอง ให้ผู้เข้ารับการอบรม ประเมิน

2.4.3 ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากการจัดอบรม ผู้วิจัยติดตามประเมินผล จำนวนสื่อที่ผลิต คุณภาพของสื่อที่ผลิตโดยใช้เกณฑ์เดียวกับการประเมินคุณภาพสื่อจากการจัดอบรม เพื่อนำผลการประเมินสะท้อนให้หัวหน้าโครงการและแกนนำ กลุ่มชาติพันธุ์นำไปพัฒนาผลงานการผลิตสื่อของตนเองในอนาคต

3. แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้าร่วมการอบรมนำความรู้ และทักษะที่ได้รับ การจัดอบรมไปใช้ผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่สื่อส่งเสริมความรู้ และส่งเสริมแนวทางการเข้าถึง บริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง

4. สะท้อนผลการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้ติดตามผลการผลิตสื่อ ผลที่เกิดขึ้นกับ ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ที่ติดตามรับชมสื่อวีดิทัศน์ซึ่งเผยแพร่ทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก และยูทูป จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาแสวงหาแนวทางการพัฒนา การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง

ผลการวิจัย และอภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริม การเข้าถึงบริการสุขภาพ จากการจัดอบรมทั้ง 2 หลักสูตร มีผลการประเมินดังนี้

1.1 ผลการพัฒนาทักษะการผลิตในช่วงการจัดอบรม ประกอบด้วยการประเมิน ทักษะการผลิตสื่อภายหลังการอบรม และความพึงพอใจจากการจัดอบรม โดยมี ผลการพัฒนาทักษะการผลิตในช่วงการจัดอบรมแต่ละหลักสูตรดังนี้

1.1.1 ผลการพัฒนาทักษะการผลิตในช่วงการจัดอบรมหลักสูตรที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพสื่อพบว่า จากการจัดอบรมที่แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมการอบรมจำนวน 5 กลุ่ม มีกลุ่มที่ได้รับคะแนนการประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 จำนวน 4 กลุ่ม (คิดเป็นร้อยละ 75) ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (70/70) มีเพียง 1 กลุ่มที่ได้คะแนนการประเมินน้อยกว่าร้อยละ 70 (คะแนนการประเมินคุณภาพสื่อ คือ ร้อยละ 58) ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจการจัดอบรมตามแบบจำลอง CIPP มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ 3.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.92

ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลของกลุ่มที่ผลิตไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (ได้คะแนนการประเมินคุณภาพสื่อน้อยกว่าร้อยละ 70 จำนวน 1 กลุ่ม) มาวิเคราะห์พบว่า สาเหตุที่ทำให้กลุ่มดังกล่าวไม่สามารถผลิตสื่อผ่านเกณฑ์มาตรฐานเกิดจากสมาชิกภายในกลุ่มมีเด็กและเยาวชนอยู่ร่วมกันโดยไม่มีแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ร่วมด้วย จึงขาดการกำหนดเนื้อเรื่อง การเขียนบทที่มีเนื้อหา เมื่อไม่สามารถกำหนดเนื้อหาและโครงเรื่องได้จึงไม่สามารถกำหนดแผนการถ่ายทำ ถ่ายทำไม่ได้เนื้อหาที่มีคุณภาพมากพอจึงไม่ผ่านเกณฑ์ จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงได้นำมาพัฒนาปรับปรุงการจัดอบรมในหลักสูตรที่ 2 ที่ต้องจัดอบรมให้ น.ศ.ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษา โดยให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ แนะนำแหล่งข่าว พัฒนาประเด็น และช่วยให้ข้อเสนอแนะพัฒนาเนื้อหา บท ให้ละเอียดเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรที่ 2 ผลิตสื่อได้ตามแผนที่กำหนด

1.1.2 ผลการพัฒนาทักษะการผลิตในช่วงการจัดอบรมหลักสูตรที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพสื่อพบว่าจากการจัดอบรมที่แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมการอบรมจำนวน 5 กลุ่ม มีกลุ่มที่ได้รับคะแนนการประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 จำนวน 5 กลุ่ม (คิดเป็นร้อยละ 100) ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (70/70) ผลการประเมินในครั้งนี้พบว่า ทุกกลุ่มสามารถผลิตสื่อได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานทุกกลุ่มเกิดจากการนำข้อผิดพลาดที่พบจากการอบรมหลักสูตรที่ 1 มาปรับปรุงเนื้อหา และลำดับการจัดอบรม และกลุ่มผู้เข้าร่วมการอบรมในหลักสูตรที่ 2 มีนักศึกษาขณะนิเทศศาสตร์ที่มีความรู้ประเด็นกฎหมาย สามารถกำหนดประเด็นเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารได้ถูกต้อง และมีความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีคุณภาพเพียงพอต่อการถ่ายทำ คลิปวีดิทัศน์ และมีความรู้พื้นฐานการใช้คอมพิวเตอร์ เมื่อได้รับการอบรมทักษะการผลิตสื่อจึงสามารถผลิตสื่อได้ตามที่หลักสูตรกำหนด ส่วนผลการประเมิน

ความพึงพอใจการจ้ดอบรมตามแบบจำลอง CIPP มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.77

1.2 ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ประกอบด้วยการประเมินจำนวนผลงาน และคุณภาพของสื่อออนไลน์ที่ผลิตขึ้นเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง โดยมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้แต่ละหลักสูตรดังนี้

1.2.1 ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลักสูตรที่ 1 ผลการดำเนินงานของผู้เข้ารับ การอบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตภาพยนตร์สั้น และรายการสาธิต แขนงนำการส่งเสริม การเข้าถึงสิทธิสุขภาพและการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคล ได้ผลิตสื่อภาพยนตร์จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ล่ามชุมชนดาราราง และการฝากครรภ์ของชาวลาหู่ โดยเผยแพร่ทางสื่อ เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก และยูทูป (www.youtube.com) ผลจากการเผยแพร่ สื่อคลิพวิดีโอทั้ง 2 เรื่อง ทำให้ผู้รับชมมีความพึงพอใจ ต้องการให้ผลิตสื่อในลักษณะ ดังกล่าวเพิ่มเติม เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญใกล้ตัวของประชากรกลุ่มเป้าหมาย พร้อมกัน นี้แกนนำในการขับเคลื่อนการสื่อสารเพื่อส่งเสริม การเข้าถึงสิทธิสุขภาพนำคลิพวิดีโอ ดังกล่าวไปใช้เผยแพร่ประกอบการจัดกิจกรรมการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และแก้ไขปัญหาการเข้าถึงบริการสุขภาพ (กิ่งแก้ว จันดีบ, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2561; วิวัฒน์ ตามี, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2561)

1.2.2 ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลักสูตรที่ 2 ผลการดำเนินงานของผู้เข้ารับ การอบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตข่าว และสารคดีเชิงข่าวฯ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วม การอบรมได้ผลิตสื่อและพัฒนาการดำเนินงานในหน้าที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.2.2.1 การผลิตรายการวิทยุให้ความรู้กฎหมายเกี่ยวกับ กลุ่มชาติพันธุ์ทางสถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน เอฟเอ็ม 100 คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ร่วมมือกับคณาจารย์ คณะนิติศาสตร์แสวงหานักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาในคณะนิติศาสตร์ โดยได้รับความร่วมมือจากนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ผลจากการจัดรายการวิทยุ ดังกล่าวให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับฟังความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ ชีวิตประจำวันของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ทำให้รับทราบถึงข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และแนวปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่ประชากรกลุ่มดังกล่าว ประสบปัญหา พร้อมกันนี้ศูนย์ให้คำปรึกษาทางกฎหมายของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ยังรับให้คำปรึกษาช่วยเหลือประชากรกลุ่มชาติพันธุ์หากประสบปัญหา

เกี่ยวกับการเอาใจเอาเปรียบแรงงาน หรือประสบปัญหาอื่นๆ ทางด้านกฎหมาย เช่น การจ้างเกิด การขอสัญชาติไทย เป็นต้น

1.2.2.2 การผลิตคลิปวิดีโอทัศน์เพื่อร่วมในรายการ ร้อยใจชาติพันธุ์ไทย วิทยูชนเฝ้าเอเอ็ม 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ ในช่วงรายการบทความ ร้อยพันธุปัญญาไทยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันกฎหมาย และการเข้าถึงบริการสิทธิ สุขภาวะแก่กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง มีการผลิตสื่อวิดีโอทัศน์ไปจำนวน 4 ชุด แบ่งเป็นภาษากะเหรี่ยง 2 ชุด และภาษาไทยใหญ่ 2 ชุด การดำเนินงานวิจัยรอบที่ 1 อยู่ในระหว่างการเผยแพร่และติดตามประเมินผล ความพึงพอใจ และผลที่มีต่อการส่งเสริมความรู้ทัศนคติ และแนวปฏิบัติในการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาวะของประชากร กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองที่รับฟังรายการวิทยูชนเฝ้าฯ

1.3 การสะท้อนผลการจัดอบรมและแนวทางการพัฒนาในอนาคต ผู้วิจัย วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตสื่อในระหว่างการอบรมและภายหลังการอบรม สามารถนำเสนอได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ จากการจัดอบรม ทั้ง 2 หลักสูตร

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
<p>1. ขาดอุปกรณ์การผลิตสื่อออนไลน์ ผู้เข้าร่วมการอบรมขาดเครื่องมืออุปกรณ์ในการถ่ายทำ ได้แก่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับการผลิตคลิปวีดิทัศน์ และภาพนิ่ง ขาดอุปกรณ์บันทึกเสียง เช่น ไมค์ไร้สาย (wireless microphone) และไม่มีคอมพิวเตอร์ที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับตัดต่อ</p> <p>“ทีมเขาผลิตแล้วขาดพวกไมค์ดีๆ ... ต้องใช้ไมค์ดีๆ ถึงจะได้เสียงชัด ะ” (พระสร้อย โสนันโท, สัมภาษณ์; 8 สิงหาคม 2561)</p> <p>“เด็กๆ มีคอมฯ ครบ แต่ว่ามีแบบเอาไว้ใช้พิมพ์งานได้อย่างเดียว...เอาโปรแกรมไปลงแล้วกระตุก ตัดไม่ได้เห็นว่ามันนะ” (วิวัฒน์ ตามี, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2561)</p>	<p>จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา เพื่อขอใช้อุปกรณ์ผลิตสื่อออนไลน์ โดยขอความอนุเคราะห์ใช้อุปกรณ์ห้องปฏิบัติการ และคอมพิวเตอร์ที่มีคุณภาพเพียงพอต่อการผลิตสื่อคลิปวีดิทัศน์ ภาพนิ่งอื่นๆ ที่สามารถนำไปเผยแพร่ทางเครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก และยูทูปได้ - สร้างความร่วมมือกับบุคลากรสื่อมวลชน และสื่อท้องถิ่นร่วมมือกันคิดประเด็น เนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ การพัฒนาบท และขอความอนุเคราะห์ใช้สื่อผลิตเพื่อนำไปเผยแพร่ได้ทั้งสื่อมวลชน และสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
<p>2. ขาดความรู้การคิดเรื่อง การถ่ายทำ และการตัดต่อ</p> <p>ผู้เข้าร่วมการอบรมได้รับความรู้เบื้องต้นในการคิดเรื่อง เขียนบท วางแผน การถ่ายทำในระหว่างการอบรม 2-3 วัน เท่านั้น แต่การผลิตสื่อจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรม และแสวงหาประสบการณ์ การผลิตสื่อเพื่อให้ได้สื่อที่มีคุณภาพและน่าสนใจ (หลักสูตรการเรียนรู้นิเทศศาสตร์/ การสื่อสารมวลชนใช้เวลาอย่างน้อย 8 ภาค การศึกษา) จึงทำให้แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ บางส่วนยังไม่สามารถผลิตสื่อที่มีคุณภาพ เพียงพอนำเสนอสื่อมวลชนกระแสหลัก</p> <p>“ผมคิดในหัวได้ครับอาจารย์ แต่ไม่รู้จะไปถ่ายยังไงดี” (สมเดช พรนิมิตกุล, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2561)</p> <p>“เด็กๆ ที่อบรมพอกลับไปบ้าน ไปตัดต่อเองก็ลืมค่ะ...ไม่ค่อยได้จับคอมพิวเตอร์” (กิ่งแก้ว จันดีบ, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2561)</p>	<p>จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมีแนวทางการพัฒนาดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผลิตคลิป์วีดิทัศน์สอนการเขียนบท รายการข่าว การเขียนบทรายการละคร (ศุภฤกษ์ โพธิไพรัตน์ จัดทำ) และผลิตคลิป์วีดิทัศน์สอนการตัดต่อแล้วนำไปเผยแพร่ทางเว็บไซต์คณะกรรมการสื่อสารมวลชน จากนั้นส่งลิงค์ (link) ดังกล่าวให้แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กและเยาวชนที่สนใจเข้าไปรับชมรับฟังทบทวนความรู้ภายหลังการอบรม - แสวงหางบประมาณ และความร่วมมือสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์/การสื่อสารมวลชน หรือบุคลากรองค์กรสื่อจัดอบรมให้ความรู้การผลิตสื่อออนไลน์ขั้นสูง โดยแสวงหางบประมาณจากกองทุนต่างๆ เช่น กสทช. กองทุนสื่อสร้างสรรค์ หรือ สสส. เพื่อพัฒนาศักยภาพของแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ และเด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีความรู้และทักษะการผลิตสื่อออนไลน์สูงขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
<p>3. ขาดความมั่นใจ</p> <p>ผู้เข้าร่วมการอบรมยังขาดความมั่นใจ การกำหนดเนื้อหาหลัก การเขียนบท การวางแผน การถ่ายทำ การตัดต่อ ทำให้ขาดแรงจูงใจในการผลิตสื่อ ต้องได้รับการกระตุ้นจากหัวหน้าโครงการและมูลนิธิ เช่น มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ จึงผลิตสื่อได้</p> <p>“ตอนนี้ก็เห็นว่าต้องไปเร่งให้ผลิตสื่อนะ....เด็กยังกลัวๆ กลัวๆ ไม่กล้าทำสื่อออกมา” (วิวัฒน์ ตามี, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2561)</p>	<p>จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมีแนวทางการพัฒนาดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - หัวหน้าโครงการและวิทยากรที่บรรยายติดต่อสื่อสารให้กำลังใจ ให้ข้อเสนอแนะในการวางแผน การเขียนบท และการผลิตสื่อ เพื่อให้แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ และเด็กและเยาวชนมั่นใจกล้าผลิตสื่อ หรืออาจใช้วิธีการไปร่วมผลิตให้ข้อเสนอแนะ และช่วยเหลือในระหว่างวางแผน เขียนบท ถ่ายทำ และตัดต่อ

2. เพื่อแสวงหา/แนวทางการสื่อสารต้นแบบที่ช่วยส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.1 สร้างระบบพี่เลี้ยง หมายถึง การพัฒนาแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กและเยาวชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพที่มีทักษะการผลิตสามารถผลิตสื่อออนไลน์เป็นผู้ปฏิบัติงานหลัก แล้วส่งเสริมให้มีเด็กและเยาวชนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจเข้าร่วมการผลิตสื่อและดำเนินกิจกรรมการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 หัวหน้าโครงการ แกนนำ เด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผลิตสื่อออนไลน์มีความคิดเห็นร่วมกันว่าควรให้การสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์งบประมาณการผลิต เพื่อให้ผู้ดำเนินงานผลิตสื่อที่มีคุณภาพเพียงพอเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ และสื่อมวลชน พร้อมกันนี้ยังเื้อ้อำนวยให้พี่เลี้ยงมีเครื่องมือ อุปกรณ์ไว้ฝึกหัด พัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อออนไลน์ให้แก่ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่สนใจผลิตสื่อ

“ผมอยากให้เด็กที่เข้ามาอบรม ผลิตสื่อให้เป็นแล้วเอาไปสอนน้องๆ ทำสื่อที่เอาไปออกทางเฟซบุ๊ก หรือทางสื่อออนไลน์อื่นๆ ได้” (ไพสิฐ พานิชกุล, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2561)

“...ตอนนี้พวกเราทำให้เด็กๆ ที่เข้าอบรมทำสื่อเอง...พระสร้อยท่านทำหน้าที่ได้ ก็เลยให้มาช่วยสอนคนอื่นๆ ทำสื่อเรื่องการใช้สิทธิ์ประกันสุขภาพกับเรื่องอื่นๆ ...” (กิงแก้ว จันดีบ, สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2561)

2.1.2 แสวงหาเด็กและเยาวชน และประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจเข้าร่วมผลิตสื่อ ได้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติผลิตสื่อออนไลน์ตามการเตรียมพร้อมดังที่กล่าวไปข้างต้น เพื่อสร้างผู้ผลิตสื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพให้มีจำนวนและคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

“...พอเราสอนให้เด็กชุดแรกทำเป็นแล้ว ก็ให้เขาชวนเพื่อนมาร่วมกันผลิตสื่อเป็นภาษาของตัวเอง จะได้ช่วยกันผลิตสื่อ...” (ไพสิฐ พานิชกุล, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2561)

“...ผมประสานให้เด็กๆ กับคนที่สนใจมาช่วยดูงาน ใครอยากทำก็เอาเลย ฝึกไปกับทีมที่ผลิต เรียนรู้ไปแล้วก็คอยกระตุ้นให้ผลิตสื่อทำเป็นแผนเอาไว้แต่ละโครงการ” (วิวัฒน์ ตามี, สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2561)

2.1.3 พัฒนาให้แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กและเยาวชน และประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองที่มีความรู้และทักษะการผลิตสื่อออนไลน์ในระดับหรือพี่เลี้ยง จัดอบรมพัฒนาศักยภาพให้แกนนำ เด็กและเยาวชน และประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองให้มีศักยภาพการผลิตสื่อออนไลน์เพิ่มเติม โดยจัดเนื้อหาการจัดอบรม ได้แก่ ศิลปะการสื่อสารด้วยภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหว การเล่าเรื่อง เทคนิคการเขียนเพื่อสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ และการติดต่อโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และ/หรือระบบปฏิบัติการในโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือแท็บเล็ต

2.2 บูรณาการสื่อออนไลน์เข้ากับกิจกรรมการสื่อสารอื่นๆ ที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิ์บริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ผู้วิจัยจัดประชุมร่วมกับหัวหน้าโครงการ และแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์แสวงหาแนวทางการนำพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองเข้าถึงสิทธิ์บริการสุขภาพ และได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการนำสื่อออนไลน์ไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมอื่นๆ โดยใช้สื่อต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองนำสื่อออนไลน์ที่ผลิตขึ้น เช่น คลิปวีดิทัศน์ เป็นต้น ไปใช้ประกอบการอธิบาย ทั้งการติดต่อพบปะแบบส่วนตัว หรือการจัดกิจกรรมจัดอบรมโดยเปิดให้รับชมทางเครื่องฉายภาพระบบ LED พร้อมทั้งจัดกิจกรรมการถามตอบปัญหา การเล่นเกมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับฟังการบรรยาย การจัดอบรมในพื้นที่เป้าหมาย เช่น โรงพยาบาลแม่ข่าย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

2.2.2 ผู้วิจัยให้คำปรึกษาเสนอแนวทางการประยุกต์สื่อออนไลน์ไปใช้สื่อสารผ่านช่องทางการสื่อสารประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง โดยนำสื่อออนไลน์ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพที่แกนนำ เด็กและเยาวชน ไปสอดแทรกการจัดกิจกรรมของประเพณีวัฒนธรรม เช่น นำคลิปวีดิทัศน์ที่บุตรหลาน หรือเพื่อน หรือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองร่วมแสดงให้รับชมในงาน ประเพณีห่อข้าวใหม่ของม้ง สีซูลาหู่ เป็นต้น แนวทางการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับองค์ประกอบ ปัจจัยที่ทำให้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองประสบความสำเร็จ คือ การจัดกิจกรรมการสื่อสารให้สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง (ธีราภรณ์ น้ำทอง, 2551; อำนวย คลีใบ, 2556)

2.2.3 เผยแพร่สื่อออนไลน์ที่ผลิตขึ้นไปยังสื่อมวลชน และสื่อท้องถิ่น ต่างๆ เมื่อแกนนำ เด็กและเยาวชน และประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ผลิตสื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสิทธิสุขภาพผลิตสื่อและเผยแพร่สื่อออนไลน์แล้ว ประสานงานไปยังวิทยุชุมชน ในพื้นที่ต่างๆ เช่น วิทยุชุมชนอำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่ ให้ความร่วมมือกระจายเสียง สื่อดังกล่าวทางวิทยุกระจายเสียง หรือการประสานงานไปยังสื่อมวลชน เช่น รายการวิทยุชนเผ่า เอเอ็ม 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่กระจายเสียงทางคลื่นวิทยุ และเผยแพร่ทางวิทยุออนไลน์เพื่อให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ได้รับฟังรับชมสื่อออนไลน์ ในรูปแบบวีดิทัศน์ที่นำเสนอประเด็นการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ

2.3 ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในชุมชนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง หมายถึง หัวหน้าโครงการและแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำเนินงานการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการผลิตสื่อและการดำเนินกิจกรรมการสื่อสารตามแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมดังนี้

2.3.1 การมีส่วนร่วมในการรับชมและเผยแพร่ เมื่อแกนนำ เด็กและเยาวชนที่ผลิตสื่อวีดิทัศน์ได้ผลิตสื่อขึ้นมาแล้วผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมให้ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเข้าถึง (access) สื่อที่ผลิตขึ้น โดยให้แกนนำที่ดำเนินกิจกรรมดังกล่าวนำไปเปิดให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอนได้รับชม พร้อมกับการประยุกต์ใช้ต้นทุนทางสังคมที่มีเครือข่ายความร่วมมือที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เช่น เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู เด็กและเยาวชนที่ติดต่อกับผู้สัมพันธ์กระจายข่าว แนะนำให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายรับทราบช่องทางการเผยแพร่ เช่น เปิดคลิป์วีดิทัศน์ในยูทูป ให้รับชม เชิญให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมแฟนเพจเฟซบุ๊กที่ผลิตขึ้นมา เพื่อเผยแพร่สื่อออนไลน์ที่จัดทำขึ้น จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการรับชมและเผยแพร่ ส่งผลให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงสื่อที่ผลิตขึ้นและได้รับความรู้ มีแนวทางการปฏิบัติตนเพื่อเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพมากยิ่งขึ้น แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธีรภัทร วรรณฤม และคณะ (2561) และศุภฤกษ์ โปธิไพรัตน์ และคณะ (2561)

2.3.2 การมีส่วนร่วมในการผลิต ประสานความร่วมมือ แกนนำ เด็กและเยาวชน ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองในพื้นที่และโครงการอื่นๆ รวมไปถึงเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่หน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่เป้าหมายจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอนให้การสนับสนุนด้านการกำหนด เป็นเนื้อหา การตรวจสอบความถูกต้อง การสนับสนุนสถานที่ งบประมาณ บุคลากร เพื่อผลิตสื่อออนไลน์ที่มีคุณภาพเพียงพอที่จะเผยแพร่ประเด็นเนื้อหาการส่งเสริม การเข้าถึงบริการสุขภาพ สอดคล้องกับองค์ประกอบปัจจัยที่ทำให้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จ คือ การให้การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (แสงเดือน ม่วยคง และคณะ, 2550) และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (นัยนันท์ สุวรรณนิษฐ์, 2547)

“เราโชคดีค่ะ พี่ๆ น้องๆ ที่โรงพยาบาลฝางกับแม่ข่าย ให้เราไปถ่ายในพื้นที่ จัดรถ หาคคนมาร่วมแสดงในหนังสือที่เราทำด้วย” (กิ่งแก้ว จันดีบ, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2561)

2.4 การส่งเสริมให้เกิดแผนปฏิบัติการการผลิตสื่อและกิจกรรมการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง หัวหน้าโครงการและผู้วิจัยนำเสนอแนวทางการพัฒนาการผลิตสื่อออนไลน์และการจัดกิจกรรมการสื่อสารส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพโดยการพัฒนาการผลิตสื่อออนไลน์

และกิจกรรมการสื่อสารอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชากร กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองให้เป็นต้นแบบแนวทางการพัฒนาการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพ เพื่อให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านสาธารณสุขได้จัดทำเป็นแผนปฏิบัติการกำหนดกิจกรรมและโครงการการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อให้เกิดระบบและกลไกการพัฒนาการดำเนินงานและกิจกรรมการสื่อสารเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงสิทธิบริการสุขภาพมากขึ้น แนวทางการดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปตามปัจจัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองประสบความสำเร็จโดยการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการของหน่วยงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานสาธารณสุขในชุมชน (แสงเดือน มุ่ยแดง และคณะ, 2550; นัยนันท์ สุวรรณกนิษฐ์, 254)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ธีรภัทร วรณฤมณ และคณะ. (2561). การพัฒนาศักยภาพการสื่อสารสุขภาพ แก่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ แก่กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. บทความวิจัย การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2561.
- ธีรารณณ์ นำทอง. (2551). **เรื่องมะม่วง: ทางเลือกในการจัดการสุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย-เขมร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นัยนันท์ สุวรรณกนิษฐ์. (2547). **การพัฒนาแนวทางปฏิบัติการให้บริการคุมกำเนิด สำหรับชาวม้ง.** วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล สตรี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พวงชมพู ไชยอาลา. (2556). “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม: กลไกในการขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติภายใต้กระบวนการพัฒนาศูนย์การพัฒนาแบบทางเลือก” วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์. 30(2) : 23-42.

- ศรีสุวรรณ วรบุตร. (2551). เพศภาวะ เพศวิถี และเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในสังคมอาชวาว: กรณีศึกษาโครงการพัฒนาจากต่างประเทศในเมืองสิงและเมืองลอง แขวงหลวงน้ำทา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสตรีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภฤกษ์ โพธิ์ไพรัตน์และคณะ. (2561). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงชาติพันธุ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์. บทความวิจัย การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2561. แสงเดือน มยุแฉง และคณะ. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับวัคซีนในเด็ก 0-5 ปี พื้นที่ชาวเผ่าม้ง หมู่ที่ 5 บ้านม้งใหม่พัฒนา ตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อานวย คลีโบ. (2556). การดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์พื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงหุยาน: กรณีศึกษา บ้านแม่สิน บ้านค้ำปิ่นใจ และบ้านสลก อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ภาษาอังกฤษ

- Cohen, E.L., et al.. (2010). “Engaging ethnic media to expand the reach and effectiveness of communication strategies to reduce health disparities” *Health Communication*. 25 : 569-571.
- Kemmis.S. and McTaggart.R.. (2000). “Participatory action research: Communication and the public sphere.” *Strategies of Qualitative Inquiry*. Denzin & Lincoln.
- Kirati Kachentawa and Patchanee Cheyjunya. (2017). Factors Promoting Participatory Communication to Create Health Communication Behavior in the Community. *International Journal of Behavioral Science*. 12, 13-28. Doi:1906-4675.

Scheirer M.A. et al. (2017). Dimension of Sustainability for a Health Communication Intervention in African American Churches: A multi-methods study. *Implementation Science*. 12-43. Doi: 10.1186/s13012-017-0576-x.

สัมภาษณ์

- กิ่งแก้ว จันทิ๊บ, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2561.
กิ่งแก้ว จันทิ๊บ, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2561.
กิ่งแก้ว จันทิ๊บ, สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2561.
กิ่งแก้ว จันทิ๊บ, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2561.
พระสร้อย โสรัตน์, สัมภาษณ์; 8 สิงหาคม 2561.
ไพสิฐ พาณิชกุล, สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2560.
ไพสิฐ พาณิชกุล, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2561
วิวัฒน์ ตามี, สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน, 2560.
วิวัฒน์ ตามี, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2561.
สมเดช พรนิมิตกุล, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2561